

DIÁKSZÖVETKEZETI MOZGALOM

A Hítel megelőző száma közölte Dr. Sárly István „A romániai szövctkezeti mozgalom” című nagyobb tanulmányát. Szerző alábbi adatközlése e tanulmányt egészíti ki.

A FIATALSÁG gondolkozásában megállapítható változás eredményeként beszélhetünk ma diákszövctkezeti mozgalomról. Az eszmei csaták időszakát a gyakorlatias tájékozódás időszaka követte s mi sem természetesebb, minthogy a korszerű kooperatizmus élénk visszhangot ver fiatalságunk lelkében. Közvetlenül a világháború után, akárcsak az egész magyar társadalom, a magyar fiatalság is a világnézetek bódulatába esett, s az új helyzetbe való beilleszkedés eszmei előkészítése nem ment simán, szellemi és lelki vívódások kohójában érlelődött az az „új ideológia”, mely ma a tényekhez alkalmazkodó rugékonyságával, jövőépítő realizmusával s az egyesekben felvert mélygyökerű hivatástudat erejével annyira jellemzi fiatalságunkat. A szintelen egyesületi élet, a társadalmi kérdést körülfonó nyugtalan és terméketlen viták menthetetlenül elsüllyedtek, s a céltudatos társadalomkutatás az idők szellemének megfelelő gondolkozási módot váltott ki. Bebizonyosodott, hogy csak a hivatási kötelességteljesítés (mely könnyen kényelmes formalizmusként jelentkezhctik), csak a tudományos öncélu munka nem elegendő a mult hiányainak pótlására és az igazi előrehaladás biztosítására. Szükség van és mindenekelőtt szükség van olyan szervező munkára és munkavállalásra, mely minden téren a társadalom egyetemes érdekét tartja szem előtt s az ellenálló népközösségi szervezet épületét tatarozza, bővíti, újítja – ott és úgy, ahol és ahogy a megismert szükség követeli.

Természetes, hogy az új feladatok között a gazdasági feladattal kapcsolatos hiányérzet volt a legizgatóbb. A lassú elszegényedés tüneteinek felismerése egyúttal az általános színvonal-süllyedés megállapítását is jelentette, lehetetlen volt rá nem döbbsenni, hogy a fokozatos anyagi veszteségek az erkölcs lazulását, a szellemi és lelki javak poriadását vonják maguk után, s a nép gazda-

sági szervezetlensége e lassu, de következetes veszteségek során katasztrófával fenyegeti a nemzetet.

Az új jelszó, mely szerint csak egészséges népi gazdasági szervezettség nyomán fakadhat egészséges társadalmi fejlődés, ezért talál mind több és több fiatal hívőt, ennek nyomán ezért indul biztos tájékozódással önnevelő munka s ezért létesülnek saját gazdasági szervek: diákszövetkezetek.

A „MERCUR” ÉS AZ „ALFA”

A ROMÁN FIATALSÁG szeme előtt távrolól sem lehettek annyira élesek a veszedelem körvonalai, mégis hamarabb eszméltek föl ezen a területen jóval megelőztek. 1929-ben létesül az első romániai diákszövetkezet, a bukaresti tudományegyetem bölcsészeti hallgatóinak étkezdéje. Kolozsvárt is már 1933 ban megalakul az első diákszövetkezet, a Kereskedelmi Akadémia hallgatóinak „Mercur” nevű szövetkezete. Ez utóbbit ismertetjük. Szemünk előtt fejlődött virágzó nagy üzemmé és sok indítást meríthetünk abból a félévtizedes multból, mellyel ez a szövetkezet rendelkezik. Ime:

A Mercur-szövetkezet célja a diákság elsörendü szükségleteinek olcsó fedezése. A 78 alapító tag 37.000 lej üzletrészt jegyez, melynek segítségével diákétkezdét állítanak fel, s ezt nyomon követi a fodrász-, illetve a cipészüzem megszervezése. A diákság pártfogolja a megindult szervezkedést s 1933 év végén a szövetkezet mérlegében már 2302 lej nyereség mutatkozik. 1934. év végén a tagok száma 89. a befolyt üzletrésztöke 51.230 lej, tiszta nyereség 6382 lej. 1935-ben a tagok száma 92, a tiszta haszon 31.851 lej.

Az 1936-i üzletév aztán döntő jelentőségűnek bizonyul a szövetkezet életében. Új, tágas helyiségbe költözik, s az üzleti fölöslegből a diákság szórakoztatására rádió készüléket és két billiárd asztalt szereznek be s így a szövetkezet a román diákság kedvelt szórakozó és találkozó helyévé válik. 1936-ban a tagok száma 101, a befolyt üzletrésztöke 66.645 lej, tiszta haszon 62 963 lej. Az étkezde havi előfizetőinek száma 1933-ban 55, 1934-ben 91, 1935-ben 158, 1936-ban 187. Forgalma 1933-ban 398.766; 1934-ben 685,722; 1935-ben 854.139; 1936-ban 1.054.650 lej. Az étkezde mellett az 1937-ben újjászervezett, modernül berendezett fodrászüzem is rohamosan fejlődött. 1933-ban a műveletek száma 1250, 1934-ben 9830, 1935-ben 16.160, 1936-ban 21 274, 1937-ben és 1938 elején az egyhónapi műveletek száma 10.090, ami évi 120.000 műveletet jelent.

A szövetkezet aztán az 1938. évben még egy új szakosztályt létesít a falusi mezőgazdasági és gyümölcstermékek eladására. Az új üzletág, mely a szövetkezet étkezdéjének is olcsó beszerzési forrásul szolgál, a román falusi termékek számára állandó piacot létesít.

**A „Mercur”-Diákszövetkezet fejlődését mutató
mérlegösszesítések.**

Vagyon

Számlák	1933	1934	1935	1936	1937	1938 fél év
Pénztár	705	5817	2137	6041	1997	1409
Biztosíték	400	400	400	2000	2000	2000
Központi letétek	10217	44865	99503	171201	156427	—
Különböző adósok	25527	49493	72425	70644	99841	183392
Berendezés	34144	43143	41727	51015	95088	104288
Áruk	15890	26502	44303	17109	17462	4723
Központi üzletrész	—	900	900	900	23248	—
Kölcsönzött berendezés	18288	9890	15600	10890	9000	—
„Albina” betét	—	—	—	—	—	293427
Összesen:	105174	181050	276995	339800	396963	530639

Teher

Számlák	1933	1934	1935	1936	1937	1938 fél év
Alaptőke	34780	54230	61395	66645	68185	70848
Saját helyiség tartalék alap	8500	47000	70000	80000	117059	148853
Rendes tart. a.	—	3371	4004	14219	20519	25919
Berend. tart. a.	—	12800	27094	35383	28781	28781
Kétes követelések alapja	—	5000	5000	15000	20000	25000
Propaganda- és segély-alap	—	6826	9159	26894	29144	12161
Hitelezők	41244	35551	52842	17826	58850	50370
Kölcsönzött berendezések	18288	9890	15600	10890	—	—
Különf. amort.	—	—	—	—	—	50000
Visszatérítések	—	—	—	—	—	673
Társ. segély-a.	—	—	—	—	—	3573
Nyeresség	2362	6382	31851	62963	54425	100961
Összesen:	105174	181050	276995	329800	396963	530639

A hat év óta működő szövetkezet, bár szerény eszközökkel indult, ma már tekintélyes alapokkal rendelkezik. A tagok száma és az üzletrésztőke nem fejlődött rohamosan, aminek az az oka, hogy a diákok 3–4 évig tartozkodnak Kolozsváron és ezért a szövetkezet szolgálatait anélkül veszik igénybe, hogy a tagok közé beiratkoznának, de a szövetkezet komolyságát mutatja az alapok állandó növekedése, melyek jelzik, hogy a szövetkezet mennyit tud magasabb célokért és a jövő eredménye biztosítására áldozni. Mivel a havi házbér nagy teherként nehezedik a szövetkezet életére, a tiszta nyereség nagy részét a „saját helyiség” építésére szolgáló alapra fordítják. A felszerelés már teljesen amortizálódott. A nyereség a fodrásüzlet megnyitása óta állandóan és rohamosan növekszik.

A szövetkezet szellemi alapját abban a törekvésben találjuk meg, mely a román ifjúságot egybekapcsolja az új román társadalom szolgálatában. E törekvés a városi középosztály kifejlésére irányul. A román ifjúságot áthatotta ez a szellemi öntudat és ezért gazdasági szervezkedése jelentős eredményeket ért el. De a diákszövetkezetek fontos állomást jelentenek a román szövetkezeti mozgalom újabb történetében is, mert a szövetkezeti mozgalom a népvezetésre hivatott ifjúság nevelésével új szellemi erő birtokába jutott.

KISSÉ KÉSVE bár, de a kisebbségi sors az erdélyi magyar diákságban is kitermelte azt a szellemi érettséget, mely alkalmas volt komoly szövetkezeti mozgalom megindítására. Az első diákszövetkezet 1937 augusztus 17-én alakult „Alfa” ruha- és szövetbeszerzési, termelő és értékesítő szövetkezet néven. Amint a név is mutatja, a szövetkezet tagjai ruházati cikkeinek beszerzését tűzte ki feladatául. Az első gazdasági irányú diáktevékenység ruhabeszerzési szövetkezete azonban csak kerete annak az eszmei tartalomnak, melynek alapja ama felismerés, hogy a kereskedői haszonnak a szervesen felépült társadalom vérkeringésébe kell befolynia. A kereskedői haszon meggyűjtésével gazdasági intézmények létrehozása lesz lehetséges, mely intézmények a társadalom szellemi szükségleteit is biztosítják. A másik alapgondolat egy olyan központi gazdasági telep létrehozására vonatkozik, melynek segítségével a falusi nép ipari (különösen textil) termékeit a lánckereskedelemből ki lehet kapcsolni és közvetlenül a fogyasztóhoz juttatni. Az eszmei alap szerencsésen egyesült e gazdasági szükséggel, mely biztosítani látszott a szövetkezet zökkenő nélküli megindulását.

A kezdeti szervezési és propagandamunka keretét az az egyetemi hallgató csoport szolgáltatta, melynek Puskás Lajos tanár vezetésével a cserkészlet és az öregcserkészlet révén már hosszú éveken keresztül fegyelmezett, összeszokott gondolatvilága volt, s mely különösen elkarolta az új gazdasági természetű diákmunkát. De a szervező munka szerencsésen nemcsak a diákságot ölelte fel, hanem igyekezett a társadalom minden rétegét a szövetkezeti eszmének és az „Alfa” célkitűzéseinek megnyerni,

1937 augusztus 17 én, az alakuló kozgyulesen, 31 tag 15.000 lej tőkét jegyzett, s a szövetkezet megkezdi a székely háziipari szövetkezet árusítását. Mivel semmi tőke nem állt rendelkezésre, a szövetkezetnek tulajdonképpen szovetraktara nem volt, a vásárlónak az áruminta-gyűjtemény után vett szövetét esetről-esetre meg kellett hozatni. A közönség azonban megértette a szövetkezet értelmét, a háziszőttes mozgalmat felkarolta, a tagok száma állandóan növekedett, négy hónap mulva a szövetkezet tagjainak száma már 232, akik összesen 119.000 lej értékű üzletrészt jegyeztek.*

A háziszőttes-mozgalom bevált, a vásárlók mind nagyobb számban jelentekzetek, de a szövetkezet fejlődési lehetőséget nagyban csökkentette a saját áruraktár hiánya, mígnem a G. H. Sz. Központ 100.000 lej hitelkeret nyujtasaval segítséget adott s bizományi áruraktár felállítása vált lehetővé. Az áruforgalom az első négy hónap alatt máris 208 ezer lej s e forgalomból 1937 december 31-ig 13.000 lej tiszta nyereség származott. Most már nem utkozott akadályba a saját áruraktár berendezése sem, hogy a szövetkezet függetlenítse magát és ezáltal biztonságát fokozza. A saját áruraktár értéke először 3000 lejt tett ki, mely 1938 november 31-ig 35.000 lejre emelkedett. Ugyanakkor a bizományi áruraktár értéke 120.000 lej.

A szövetkezet az 1938. év folyamán aztán kibővíti üzletágát ruhahozzavalo és háziszőttes nyakkendő árusításával. A szövetkezet forgalma most is állandóan emelkedik. S ez érthető is. Hogy tagjainak a ruhabezserzest megkonyítse, megállapodást köt néhány szabomesterrel, akik a szövetkezet számlájára elkészítik a ruhát s a vevő (tag) 4–5 havi hitelre jó minőségű ruhát kap, hozzávalóval és keszítetessel együtt. A szövetkezet további konyítest visz be az üzletmenetbe a „150 lejért egy rend ruhát” akció révén. Ez abból áll, hogy tíz személyes csoportokat alakít, amelyeknek tagjai tíz hónapon kerestül 150 lejt fizetnek a szövetkezet penztaraba. Minden hónapban a tízes csoport egy tagja sorsolás útján saját magavalasztotta szövethez jut. Aki egyszer nyert, az a sorsolásban tovább nem szerepel. Tehát a tízedik hónap végén minden csoporttag megkapja befizetett pénzének ellenértékét. Az ötletet megkedvelte a közönség, 12 ilyen csoport alakult, ami egyrészt a szövetkezetnek havi 12 biztos ruhaeladast jelentett, marsreszt a tagok minimális havi befizetéssel jutottak szovetukhoz.

A szövetkezet az üzleti életben is komoly tekintélynek orvend, amit a „jó kereskedő” szellemében állandóan fejlődő üzletmenetének köszönhet. Az 1937-i évvégi nyereséget a tartalekalapra fordították teljes egészében, mert az igazgatóság minden

* A szövetkezet vezetősége nagyon óvatos üzleti politikát folytatott; a tagok 10 lejnyi belépési díján kivul a befolyt uzletresztoket nem használta fel a szövetkezet vásárlási celjaira mindaddig, míg a szövetkezet biztos fejlődéséről meg nem győződött. Ez az elgondolás abból eredt, hogy az esetleges sikertelenség eseten minden tagnak befizetett uzletresztokejet maradéktalanul visszaszolgaltathassak és ezáltal a magyar közönséget újabb csalódásoktól megmentsék. A szövetkezet ezért a befolyt uzletresztoket postacsekk-számlán tartalekolta.

**Az „Alfa” szövetkezet fejlődését mutató záró-
kimutatások eredményei**

Vagyon

Számlák	1937 aug. 17	1937 dec. 31	1938 júl. 26	1938 nov. 30
Pénztár	–	13034	19074	31820
Csekk-betét	–	37150	21175	31896
Értékpapírok	–	500	1250	1250
Adósok	–	31609	41191	69075
Áruk	–	62257	117001	151052
Üzletrészesek	–	85050	76250	71720
Összesen:	–	229600	275941	362833

Tagok száma	31	232	274	320
Jegyzett üzletrész	15500	119000	140000	165000
Befolyt üzletrészek	1600	34950	63750	90000

Teher

Számlák	1937 aug. 17	1937 dec. 31	1938 júl. 26	1938 nov. 30
Lejegyzett üzletrész	–	119000	140000	165000
Letétek	–	2011	787	2000
Hitelezők	–	94320	143671	163557
Segély-alap	–	–	800	6974
Tartalék-alap	–	–	2763	2763
Nyereség	–	13263	8018	24370
Összesen:	–	228594	303129	364664

osztalékról lemondott a tartalékalap javára, hogy a szövetkezet biztonságát ezáltal fokozza. A szövetkezet egy percig sem volt abban a helyzetben, hogy a befizetett üzletrészt bármikor ki ne tudta volna teljes egészében fizetni. 1938 november 31 ig a tagok

száma 320-ra emelkedik, a jegyzett üzletrészek értéke pedig 165.000 lej lesz, melyből befolyt 90 000 lej. 1938 júliusában a tagok személyi állapota a következő: 73 hivatalnok, 63 egyetemi hallgató, 40 szabadfoglalkozású, 15 munkás, 13 iparos, 6 pap, 4 földbirtokos, 4 magánzó nő, 8 jogi személy. A szövetkezet jelenlegi vagyoni állapota: pénztárhézag 31.820 lej, saját áru: 39.434 lej; idegen áru: 117.618 lej; értékpapír 1250 lej; összesen 190.122 lej. Teher-állapot: az adósok-hitelezők összevont számláján mutatkozó tartozás: 63.609 lej, tartalék alapok: 11.363 lej, összes forgótőke: 115.150 lej (a forgó tőke a következő összegekből áll: üzletrészeseknek 80.780 lej, 1938 június 31-i nyereség 8018 lej, 1938 július 1 – november 30-a közötti tiszta nyereség 26.352, összesen 115.150 lej. Ez az az összeg, amit az „Alfa” az üzletrészesektől kapott és ami az eddig elért eredményeként felmutatható.) Az 1937. évi tiszta nyereség a tartalékalaphoz van csatolva és ezért tehertételként kezelődik. A szövetkezet minden tartozása teljesen fedezett. Az üzletrészesek által befizetett üzletrész hiánytalanul megvan. A kihelyezések szintén fedezve vannak. A szövetkezet alkalmazottainak összesen kifizetett 30.058 lejt, ami két embernek kezdő életlehetőséget biztosít.

A mellékelt táblázat és a táblázatba foglalt számlák azt mutatják, hogy a szövetkezet üzleti szempontból is sikerült vállalkozásnak bizonyult (befektetett tőke és a tiszta nyereség közötti viszony).* Számokban ki nem fejezhető értéke az egyetemi ifjúságnak az üzemvezetésben szerzett gyakorlata. a diákok maguk aktívan dolgoztak, ügynökölték és ez tekintélyes jutalékot eredményezett számukra.

HASONLÓ ELGONDOLÁSOK eredményezték a magyar diákság második szövetkezetét, az 1938. év első felében megalakult „Méhkas” nevű diákétkezde-szövetkezetet. a már meglévő szövetkezeti keretbe 90 új tag lép be (mind egyetemi hallgatók), akik 90.000 lej üzletrészt jegyeztek. A tagok száma jelenleg 140. a napi déli étkezések száma 60, az esti étkezéseké kb. átlagosan 30. A befolyt üzletrészekből a szövetkezet beszerezte 14.000 lej értékben ebédlő-berendezését, edény- és konyhaberendezését pedig 90.000 lej értékben. A havi bevételek összege fedezi a kiadá-

* Az „Alfa” szövetkezet pénzügyi jövedelmezősége 1938 november 30.-án:
 alaptőke: 90 000 lej 90.000 : 100 = 24.3701 : x
 nyereség: 24.370 lej

$$x = \frac{2437000}{90000} = 27$$

A „Mercur”-szövetkezet pénzügyi jövedelmezősége 1937. év végén:

alaptőke: 68.185 lej 68.185 : 100 = 54.425 : x
 nyereség: 54.425 lej

$$x = \frac{5442500}{68185} = 79$$

A „Mercur”-szövetkezet pénzügyi jövedelmezőségének index-száma jóval nagyobb az „Alfa”-énál, amit a kitűnő üzletmenet mellett főként az aránylag kis alaptőke magyaráz meg.

sok összegét, de a nagy rezi költség miatt nyereséget nem tud felmutatni. Különben is az étkezde nem rentábilis vállalkozás, különösen diákok számára, kik az év 3–4 hónapját nem töltik a városban. De e szövetkezeteknek egyelőre nem is céljuk az üzleti fölösleg képzése. Szerepük a diákságot összehozni a gyakorlati élet terén és a szellemi érintkezést is biztosítani. Egyébként a „Méhkas” szövetkezet is meg fogja találni azt az üzletágat, mely üzletileg is rentábilissá teheti.

A MAGYAR DIÁKSÁG, mely néhány év előtt még a világnézeti viták táboraiban mérkőzött vagy minden közösségi mozgalmat közömbösen szemlélt, a teljes egység jegyében létrehozta gazdasági öntudatra-ébredésének első jeleit. Nem azt mondja, hogy milyenek *kell* lennie társadalmunknak, hanem megmutatja, hogy mit *lehet* tenni az adott körülmények között. E szövetkezetek mozgalmában nincs felekezeti, nemzetiségi vagy osztály-probléma. A három felekezet a legnagyobb összhangban, az összetartás és az együvértartozás jegyében dolgozik. E szövetkezetek az idősebb nemzedékhez tartozó gazdasági szakemberek vezetése mellett működnek. Igyekeznek beszervezni a munkás, iparos és kereskedő társadalmat. Ez a nagy erejük s ennek az egységnek köszönhető, hogy a magyar diákságuk is sikerült saját erejéből tiszta szövetkezeti szellemet sugárzó, komoly gazdasági vállalatokat létrehozni.

Dr. SÁRY ISTVÁN